

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

tsiinoho navchannia [Organization of independent cognitive activity of future informatics teachers under multimedia-enhanced distance learning]. *Extended abstract of Candidate's thesis*, specialty 13.00.04 – Theory and methods of vocational education). Luhansk: Luhansk National University named after T. Shevchenko. p. 13 [in Ukrainian].

13. Shestakova, T.V. (2006). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh pedahohiv do profesiinoho samovdoskonalennia* [Formation of readiness of future teachers for professional

self-improvement]. *Extended abstract of Candidate's thesis*, specialty 13.00.04 – Theory and methods of vocational education). Kyiv: National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. p. 7 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 06.02.2026

Прийнято до друку: 20.03.2026

Опубліковано: 14.04.2026

УДК 37.011.2-057.875:378.091.2

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.353028>

Сергій Винничук, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4063-0529>

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті представлено характеристику структурних компонентів рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти. Уточнено сутність понять: “компетентність”, “рефлексивна компетентність майбутнього вчителя початкової школи”. У структурі рефлексивної компетентності виокремлено такі складники: мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-змістовий, діяльнісно-праксеологічний. Мотиваційно-аксіологічному компоненту надано пріоритетного значення. Відзначено якісні характеристики рефлексивних знань. Підкреслено необхідність оволодіння майбутніми вчителями початкової школи рефлексивними вміннями.

Ключові слова: компетентність; рефлексивна компетентність; здобувачі вищої освіти; професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи; структурні компоненти; мотиваційно-аксіологічний компонент; когнітивно-змістовий компонент; діяльнісно-праксеологічний компонент.

Літ. 15.

Serhiy Vynnychuk, Applicant of the Third (Educational and Scientific) Level of Higher Education in the Specialty 011 Educational Pedagogical Sciences, Pedagogy and Methods of Primary and Preschool Education Department, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4063-0529>

CHARACTERISTICS OF STRUCTURAL COMPONENTS OF REFLECTIVE COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

The article presents a characteristic of the structural components of the reflective competence of higher education students. In particular, it emphasizes the need to form the reflective competence of future primary school teachers, which is not only a professional quality but also an internal mechanism of their personal and professional development. The purpose of the scientific work is to theoretically substantiate the structural components of the reflective competence of future teachers. The essence of the concept of “competence” is specified. Its main elements are determined: goal orientations, professional knowledge, skills, abilities, potential, etc. The actual interpretation of the term “competence” is proposed. Attention is focused on the reflective competence of a future primary school teacher, and the author's definition of this concept is presented. Various approaches of scientists to the isolation of the structural components of reflective competence are considered. It is emphasized that the process of forming reflective competence is long-term, complex, and multi-component. The following components are identified and characterized in the structure of reflective competence: motivational-axiological, cognitive-semantic, and activity-praxeological. The motivational-axiological component is given priority. The features of the transformation of motivational aspects of reflective competence are noted. The cognitive component is considered a complex formation that includes levels of functioning of reflective competence: a system of knowledge about the properties of reflection, metacognitive awareness of one's own reflective activity, and the “I-reflective” model. The qualitative characteristics of reflective knowledge are noted: flexibility, declarativeness, diversity, etc. The need for future primary school teachers to master reflective skills is emphasized: to adequately and objectively evaluate themselves as future teacher, to distinguish students' problems from their own problems, etc. Research results show that the reflective competence of higher education students is a holistic formation that includes

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

interrelated components: motivational-axiological, cognitive-semantic, and activity-praxeological, the formation of which contributes to the development of the ability to self-regulate and self-improve.

Keywords: *competence; reflective competence; higher education students; professional training of future primary school teachers; structural components; motivational-axiological component; cognitive-semantic component; activity-praxeological component.*

Постановка проблеми. У контексті модернізації вищої педагогічної освіти, особливої уваги набуває проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи як суб'єктів професійної діяльності, здатних до постійного усвідомленого самостереження, самоаналізу та самовдосконалення. Зокрема, в Законі України "Про освіту" підкреслюється, що метою освіти є формування цінностей та необхідних компетентностей для успішної самореалізації [8]. Оскільки, педагогічна діяльність учителя початкової школи характеризується високим рівнем відповідальності, багатофункціональністю та необхідністю постійного аналізу власних педагогічних дій, рішень і результатів освітнього процесу, вагомого значення надаємо питанню формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти, адже рефлексивна компетентність виступає не лише професійною якістю, а й внутрішнім механізмом особистісного та професійного розвитку майбутніх педагогів, важливим чинником їхньої професійної стійкості та педагогічної майстерності. Вважаємо, що саме рефлексія забезпечує усвідомлення власного досвіду, сприяє самокорекції, професійному саморозвитку та підвищенню якості освітнього процесу.

Переконані, що формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи є складним, багатокомпонентним процесом, що потребує чіткого наукового осмислення її структури. Тому, важливо акцентувати увагу на характеристиці структурних компонентів рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти, оскільки чітке визначення складників дасть можливість науково обґрунтувати процес її формування в закладах вищої педагогічної освіти. На нашу думку, без усвідомлення структури цієї компетентності неможливо здійснювати цілеспрямоване педагогічне проєктування змісту, форм, технологій та методів професійної підготовки майбутніх педагогів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми свідчить, що питання формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти стало об'єктом досліджень В. Желанової, Є. Колеснікової, С. Литвиненко, О. Малихіна, Л. Харченко, В. Ямницького та інших. Зокрема, сферою зацікавлення В. Желанової є проблема розвитку рефлексивної компетентності та суб'єктності як ознак обдарованої особистості майбутнього педагога в ЗВО. Є. Колеснікова обґрунтувала особливості

формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі професійно-педагогічної підготовки. С. Литвиненко, В. Ямницький у своїх наукових напрацюваннях розкривають особливості використання практики супервізії як засобу формування рефлексивної компетентності в професійній підготовці майбутніх психологів. О. Малихін акцентує увагу на дидактичних механізмах формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти. Наукові розвідки Л. Харченко спрямовуються на дослідження особливостей формування рефлексивної компетентності в процесі фахової підготовки соціального працівника.

Характеристика структурних компонентів рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти знайшла відображення в працях І. Назаренко, І. Остапенко, В. Раскалінос, О. Савченко, Ю. Шилько та інших. Так, І. Назаренко, Ю. Шилько диференціювали поняття "рефлексивна компетентність", "рефлексивна культура" та звернули увагу на структуру рефлексивної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. І. Остапенко описала зміст та визначила структуру рефлексивної компетентності управлінців вищої керівної ланки. В. Раскалінос у своїх наукових роботах розкрила сутність рефлексивної компетентності як складової професійної характеристики майбутнього фахівця та виокремила її структурні компоненти. О. Савченко зосередила увагу на компонентах рефлексивної компетентності особистості.

Незважаючи на інтерес науковців до проблеми рефлексивної компетентності, питання структури даної компетентності майбутніх учителів початкової школи залишається недостатньо систематизованим. Різні підходи науковців до визначення її компонентів потребують узагальнення й уточнення, з урахуванням специфіки початкової освіти та професійних функцій учителя, що й обумовлює необхідність глибшого теоретичного аналізу змісту структурних компонентів рефлексивної компетентності.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні структурних компонентів рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. У розумінні А. Семенової, компетентність є структурованим набором знань, умінь, навичок, ставлень, які формуються в процесі навчання та дають змогу розв'язувати проблеми певної сфери діяльності [11,

85]. О. Данченко, Ю. Поскрипка зауважують, що компетентність пов'язана з особистістю, її здатністю ефективно діяти в різних ситуаціях та завжди формується на основі розвитку компетенцій. Основними елементами компетентності, на думку науковців, є: ціннісні, мотиваційні, цільові установки; фахові знання; вміння; навички; потенціал; досвід; досягнення; професіоналізм [7, 119–124]. У нашому розумінні, *компетентність – це інтегративна здатність особистості, яка передбачає ефективну навчальну та професійну діяльність, що ґрунтується на поєднанні знань, умінь, навичок, цінностей, досвіду та відповідальності за результати власних рішень.*

У контексті нашого дослідження важливо акцентувати увагу на рефлексивній компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Рефлексивна компетентність, на переконання Ю. Бабаян, є важливою професійною характеристикою особистості, яка дає змогу ефективно здійснювати рефлексивні процеси та сприяє досягненню найвищої результативності професійної діяльності, творчому підходу до неї, розвитку та саморозвитку особистості [1, 56]. Ми будемо трактувати поняття *“рефлексивна компетентність майбутнього вчителя початкової школи”* як *здатність здобувачів вищої освіти усвідомлювати, аналізувати й переосмислювати власні дії, думки та емоції, оцінювати їхній вплив на результати навчальної, педагогічної діяльності та цілеспрямовано вдосконалювати свою поведінку й професійну практику.*

Вважаємо, що рефлексивна компетентність як інтегративна якість особистості не є однорідною, а формується через взаємопов'язані структурні компоненти. Тому, доречно розглянути різні підходи науковців до виокремлення її структурних складових. Так, Н. Оксентюк розглядає рефлексію як психологічний феномен та виокремлює в її структурі змістовий та динамічний компоненти. Змістовий компонент зумовлює предмет рефлексії, відповідно до якого визначають зовнішній (інтерпсихічний) та внутрішній (інтрапсихічний) типи рефлексії. Динамічний компонент передбачає запуск рефлексивного процесу та перехід по рефлексивних рівнях, у результаті чого виокремлюють імпульсивний та довільний типи рефлексії [5, 146].

Цікавою є компонентна структура особистісної рефлексії здобувачів вищої освіти, запропонована В. Фурман. Науковиця, характеризуючи особистісну рефлексію як інтегральну здатність людини, виокремлює в її складі такі компоненти: когнітивний, афективний, конативний (поведінковий) [13, 323].

У своїх наукових дослідженнях В. Желанова, послуговуючись структурно-діяльнісною та особистісною ознаками для визначення структури рефлексивної компетентності майбутнього педаго-

га, виокремлює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний компоненти. Мотиваційно-ціннісний компонент характеризує як спонукальний елемент рефлексивної компетентності, когнітивний та операційно-діяльнісний – як виконавчі [3, 119].

На переконання О. Герасимової, О. Малихіна, компонентна структура рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти педагогічного університету містить: набутий та актуалізований досвід рефлексії; поновлювальні знання про сутність рефлексії та рефлексивної діяльності; рефлексивні вміння; готовність та здатність до рефлексивної діяльності [4].

Л. Харченко підкреслює, що процес формування рефлексивної компетентності є довготривалим, складним, багатоконтактним та до структурних складових рефлексивної компетентності відносить мотиваційний, когнітивний, процесуальний, творчий компоненти [14, 92].

Дещо по-іншому визначає структурні компоненти рефлексивної компетентності О. Савченко. Дослідниця зосереджує увагу на інформаційному, інструментальному, оціночно-мотиваційному, поведінковому компонентах. Так, інформаційний – забезпечує розуміння проблеми суб'єктом; інструментальний – передбачає виконання рефлексивних форм активності, на основі сформованих рефлексивних умінь; оціночно-мотиваційний – дає можливість оцінити власну активність та результати цієї активності; поведінковий – забезпечує вибір найоптимальніших стратегій поведінки для прийняття рішень у невизначеній ситуації [10].

З огляду на зазначене вище, у *структурі рефлексивної компетентності* ми виокремлюємо *такі компоненти: мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-змістовий, діяльнісно-праксеологічний.* Охарактеризуємо їх детальніше.

Мотиваційно-аксіологічний компонент – складова рефлексивної компетентності, яка відображає стійкі внутрішні мотиви та ціннісні орієнтації щодо здійснення майбутніми учителями початкової школи рефлексії. О. Білоус, Т. Федірчик зауважують, що даний компонент інтегрує також усвідомлення важливості рефлексивної діяльності; потребу в самоаналізі, самопізнанні, саморозвитку; сприйняття та пізнання інших та себе з позиції оточуючих [12, 177]. Даний компонент відображається через компетенції: самоактуалізації, самовдосконалення, саморегуляції, соціальної взаємодії, спілкування [9, 181].

Мотиваційно-аксіологічному компоненту надаємо пріоритетного значення, оскільки вважаємо, що без внутрішньої мотивації та ціннісного прийняття необхідності рефлексивної діяльності, знання про рефлексію будуть формальними, а рефлексивні вміння не застосовуватимуться на практиці.

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В. Желанова відзначає особливості трансформації мотиваційних аспектів рефлексивної компетентності. Зокрема, науковиця підкреслює, що мотиви в рефлексивній діяльності перетворюються в потреби, потреби – у рефлексивні установки, рефлексивні установки – у ціннісне ставлення [3, 119]. Здатність аналізувати важливі цілі, усвідомлювати мотиви своїх вчинків та дій у навчальній та позанавчальній діяльності О. Герасимова, О. Малихін пов'язують з навчально-пізнавальними потребами [4].

Нам імпонує думка В. Желанової стосовно того, що майбутні учителі початкової школи мають усвідомлювати сенс, необхідність, цінність, особистий смисл рефлексії. Науковиця зауважує, що ціннісне ставлення до рефлексії є стійким, особистісним утворенням здобувачів вищої освіти та характеризується вагомою значущістю, позитивним та усвідомленим ставленням до рефлексивної діяльності [3, 121].

Мотиваційно-аксіологічний компонент вважаємо визначальним та провідним у структурі рефлексивної компетентності майбутніх педагогів, адже, завдяки ньому, забезпечується внутрішня мотивація та ціннісне підґрунтя для здійснення рефлексивної діяльності.

Когнітивно-змістовий компонент – включає систему рефлексивних знань, зокрема, щодо сутності рефлексивної діяльності, педагогічної рефлексії, рефлексивної компетентності [12, 177]. Поділяємо думку О. Герасимової, О. Малихіна стосовно того, що знання про сутність рефлексії, її значення в індивідуально-особистісному розвитку забезпечують фундамент рефлексивних умінь, які є основою рефлексивної компетентності; спонукають до прояву інтелектуальних здібностей у рефлексивній діяльності; сприяють стійкості та тривалості рефлексивних дій [4]. О. Савченко розглядає когнітивний (інформаційний) компонент як складне утворення, яке містить наступні рівні функціонування рефлексивної компетентності:

- систему декларативних, процедурних та умовних знань здобувачів вищої освіти про властивості рефлексії, особливості розвитку рефлексивних здібностей; переваги, які дають сформовані рефлексивні здібності;

- метакогнітивну поінформованість майбутніх учителів початкової школи щодо власної рефлексивної активності;

- модель “Я-рефлексуючого” – знання та уявлення здобувачів вищої освіти про “реальне Я”, “ідеальне Я”, “можливе Я”, “необхідне Я” [10].

На переконання М. Пісоцької, знанневий компонент характеризується особистісним, кооперативним, комунікативним, інтелектуальним аспектами рефлексії. Зокрема, особистісний аспект – пов'язаний з уявленнями про свої відносини та вчинки, баченням перспектив саморозвитку, сфор-

мованим образом власного “Я” як індивідуальності; кооперативний аспект – включає знання про організацію колективної взаємодії та рольові функції; ознаками комунікативного аспекту є розуміння власних комунікативних якостей в минулому та в теперішньому часі, уявлення про внутрішній світ іншої людини, психологічні детермінанти її активності й відносин; інтелектуальний аспект – передбачає здатність інтроспективно переглядати й відслідковувати хід власної інтелектуальної діяльності [6].

Значимо, що якісними характеристиками рефлексивних знань є: гнучкість, декларативність, різноманітність, артикульованість, процедурність, знання про своє знання [2, 119].

На нашу думку, когнітивно-змістовий компонент відіграє вагомий роль у структурі рефлексивної компетентності, адже слугує інтелектуальним підґрунтям для формування рефлексивних умінь, розвитку рефлексивного мислення, самосвідомості, здатності до професійного саморозвитку.

Діяльнісно-праксеологічний компонент – структура складова, яка відображає вміння здобувачів вищої освіти застосовувати рефлексію у практичній діяльності. Значимо, що даний компонент передбачає здатність майбутніх педагогів здійснювати рефлексивні дії під час навчальної та професійної діяльності; аналізувати успіхи та помилки; коригувати поведінку й способи діяльності; використовувати рефлексивні методи та прийоми у навчальній та педагогічній діяльності. Нам імпонує думка В. Раскалінос стосовно того, що даний компонент представляє поведінкову структуру особистості, її готовність та здатність діяти тим, чи іншим чином та реалізується через нестандартні рішення, створення та розв'язання проблемних ситуацій, засоби діяльності, компетенції [9, 181].

Варто зауважити, що основними рефлексивними операціями є аналіз, зіставлення, диференціація, інтеграція, інтерпретація, реконструкція “Я”, створення його нового образу. Вважаємо, що майбутні вчителі початкової школи мають володіти різноманітними рефлексивними вміннями. На переконання В. Желанової, рефлексивні вміння є “усвідомленою послідовністю дій, спрямованих на реалізацію когнітивних, особистісних, міжособистісних, діяльнісних аспектів рефлексії, пов'язаних з реалізацією типів педагогічної рефлексії: інтелектуальної, особистісної, комунікативної, кооперативної, контекстної” [2, 120–121].

Так, О. Білоус, Т. Федірчик виокремлюють такі рефлексивні вміння, необхідні для професійної діяльності майбутнім педагогам: адекватно та об'єктивно оцінювати себе як майбутнього педагога; відрізняти проблеми учнів від власних проблем; порівнювати ситуації, які виникають під час освітнього процесу з власними діями; розуміти ставлення учнів відносно себе та мати уявлення про себе [12,

ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ РЕФЛЕКСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

178]. До діяльній площині рефлексивної компетентності О. Герасимова, О. Малихін також додають вміння бачити проблему й визначати цілі та завдання діяльності; здатність аналізувати особистісні якості та власні дії; вміння бути допитливим; здатність адаптувати навчальну діяльність, відповідно до мети; вміння узагальнювати та підсумовувати результати, як своєї роботи, так і роботи одногрупників; здатність окреслювати перспективи особистісного та професійного вдосконалення [4].

Зауважимо, що рефлексивні вміння формуються під час діяльності. З огляду на це, І. Назаренко, Ю. Шилько рекомендують залучати майбутніх учителів початкової школи до спільної творчої діяльності, спрямованої як на трансформацію педагогічної реальності, так і на перетворення власних установок; пропонувати розв'язувати педагогічні ситуації, завдання, які ґрунтуються на позитивних стратегіях поведінки; моделювати значущі ситуації для майбутньої професійної діяльності, спрямовані на пошук цінностей та особистісних сенсів; долучати до проєктної діяльності, яка вимагає творчого пошуку розв'язання проблем [15, 652].

Таким чином, діяльнісно-праксеологічний компонент забезпечує перехід від теоретичного усвідомлення рефлексії до її практичного використання у навчальній та майбутній педагогічній діяльності. Вважаємо, що формування й розвиток даного компонента сприяє підвищенню ефективності навчальної діяльності та формуванню готовності здобувачів вищої освіти до постійного самовдосконалення й саморозвитку.

Висновки. Отже, рефлексивна компетентність майбутніх учителів початкової школи є цілісним утворенням, яке містить мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-змістовий і діяльнісно-праксеологічний компоненти. Дані компоненти характеризуються взаємопов'язаністю й взаємообумовленістю. Ефективне формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти можливе за умови системного й цілісного розвитку всіх її складників, що сприяє розвитку здатності до саморегуляції, самовдосконалення та підвищенню якості професійної педагогічної підготовки.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у вивченні методичних аспектів використання в освітньому процесі педагогічного закладу вищої освіти інтерактивних технологій як інноваційних технологій формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабаян Ю. Рефлексивна компетентність особистості як теоретична проблема. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлин-*

ського. Серія "Педагогічні науки". 2016. № 4(55). С. 53–58.

2. Желанова В.В. Особистість майбутнього вчителя початкової школи: рефлексивний вимір. *Професіографічний підхід у системі вищої освіти* : монографія / колектив авторів, за ред. О.А. Дубасенок. Житомир : Вид-во О.О. Євенок, 2019. С. 106–124.

3. Желанова В.В. Розвиток рефлексивної компетентності та суб'єктності як ознак обдарованої особистості майбутнього педагога у ВНЗ. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія "Педагогічні науки"*. 2017. Вип. 2(88). С. 118–122.

4. Малихін О.В., Герасимова О.І. Формування рефлексивної компетентності студентів в освітньому процесі вищої школи. *Компетентісно зорієнтована освіта: якісні виміри*: монографія. Київ: Ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/022b2f40-fb9d-4c1c-99e1-53c165ed8936/content> (дата звернення: 06.02.2026).

5. Оксентюк Н.В. Метакогнітивний компонент рефлексії в навчальній діяльності студентів. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія"*. 2016. Вип. 3. С. 144–151.

6. Пісоцька М.Е. Теоретичні питання формування рефлексивної компетентності вчителя. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2013. Вип. 34. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpkhnpu_ttmniv_2013_34_19.pdf (дата звернення: 06.02.2026).

7. Поскрипко Ю.А., Данченко О.Б. Компетентність і компетентність: консенсус. *Вчені записки Університету "КРОК"*. 2019. № 3(55). С. 117–127.

8. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.02.2026).

9. Раскалінос В.М. Рефлексивна компетентність як складова професійної характеристики майбутнього фахівця. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4. (Ч. 1). С. 176–182.

10. Савченко О.В. Інформаційний компонент рефлексивної компетентності особистості. *Технології розвитку інтелекту*. URL: <https://share.google/ehtX1dcDr45mXlosr> (дата звернення: 06.02.2026).

11. Семенова А.В. Словник-довідник з професійної підготовки. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

12. Федірчик Т. Д., Білоус О. В. Формування рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі проходження педагогічної практики. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 59. С. 175–180.

13. Фурман В.В. Структурна організація особистісної рефлексії. *Вісник післядипломної освіти*. 2012. Вип. 8. С. 321–325.

14. Харченко Л.Г. Особливості формування рефлексивної компетентності в процесі фахової підготовки соціального працівника. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2022. № 1(349), Ч. II. С. 87–95.

15. Шилько Ю.А., Назаренко І.В. Рефлексивна компетентність майбутнього вчителя початкової школи. *Modern research in world science : The 4 th International scientific and practical conference, Lviv, July 10-12, 2022 year*. Lviv, 2022. P. 649–653.

REFERENCES

1. Babaian, Yu. (2016). Refleksyivna kompetentnist osobystosti yak teoretychna problema [Reflective competence of the individual as a theoretical problem]. *Scientific Bulletin of the Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynsky. Series "Pedagogical Sciences"*. No. 4(55), pp. 53–58. [in Ukrainian].
2. Zhelanova, V.V. (2019). Osobystist maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly: refleksyvnyi vymir [The personality of the future primary school teacher: a reflexive dimension]. *Professional approach in the higher education system: monograph / team of authors, edited by O.A. Dubasenyuk. Zhytomyr: Publishing house O. O. Evenok*, pp. 106–124. [in Ukrainian].
3. Zhelanova, V.V. (2017). Rozvytok refleksyvnoi kompetentnosti ta subiektnosti yak oznak obdarovanoi osobystosti maibutnoho pedahoha u VNZ [Development of reflective competence and subjectivity as signs of a gifted personality of a future teacher in a higher educational institution]. *Bulletin of the Ivan Franko Zhytomyr State University. Series "Pedagogical Sciences"*. Vol. 2(88), pp. 118–122. [in Ukrainian].
4. Malykhin, O.V. & Herasymova, O.I. (2015). Formuvannia refleksyvnoi kompetentnosti studentiv v osvithomu protsesi vyshchoї shkoly [Formation of reflective competence of students in the educational process of higher education]. *Competency-based education: qualitative dimensions: monograph*. Kyiv: B. Grinchenko University. Available at: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/022b2f40-fb9d-4c1c-99e1-53c165ed8936/content> (Accessed 06 Febr. 2026). [in Ukrainian].
5. Oksentiuk, N.V. (2016). Metakohnityvnyi komponent refleksii v navchalnii diialnosti studentiv [Metacognitive component of reflection in students' educational activities]. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series "Psychology"*. Vol. 3, pp. 144–151. [in Ukrainian].
6. Pisotska, M.E. (2013). Teoretychni pytannia formuvannia refleksyvnoi kompetentnosti vchytelia [Theoretical issues of forming a teacher's reflective competence]. *Theory and methods of teaching and upbringing*. Vol. 34. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpkh_npu_tmnniv_2013_34_19.pdf (Accessed 06 Febr. 2026). [in Ukrainian].
7. Poskrypko, Yu.A. & Danchenko, O.B. (2019). Kompetenttsiia i kompetentnist: konsensus [Danchenko O.B. Competence and competence: consensus]. *Academic notes of the University "KROK"*. No. 3(55), pp. 117–127. [in Ukrainian].
8. Pro osvitu [On Education]: Law of Ukraine dated 05 Sep. 2017 No. 2145-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Accessed 06 Febr. 2026). [in Ukrainian].
9. Raskalinos, V.M. (2011). Refleksyivna kompetentnist yak skladova profesiinoї kharakterystyky maibutnoho fakhivtsia [Reflective competence as a component of the professional characteristics of a future specialist]. *Problems of training a modern teacher*. No. 4 (part. 1), pp. 176–182. [in Ukrainian].
10. Semenova, A.V. (2006). Slovnyk-dovidnyk z profesiinoї pidhotovky [Dictionary-reference book on professional training]. Odesa: Palmira, 221 p. [in Ukrainian].
11. Savchenko, O.V. Informatsiinyi komponent refleksyvnoi kompetentnosti osobystosti. Tekhnolohii rozvytku intelektu. Available at: <https://share.google/ehT1dcDr45mXloSr> (Accessed 06 Febr. 2026). [in Ukrainian].
12. Fedirchuk, T.D. & Bilous, O.V. (2023). Formuvannia refleksyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly v protsesi prokhdzhennia pedahohichnoi praktyky [Formation of reflective competence of future primary school teachers in the process of pedagogical practice]. *Innovative Pedagogy*. Vol. 59, pp. 175–180. [in Ukrainian].
13. Furman, V.V. (2012). Strukturna orhanizatsiia osobystisnoi refleksii [Structural organization of personal reflection]. *Bulletin of postgraduate education*. Vol. 8, pp. 321–325. [in Ukrainian].
14. Kharchenko, L.H. (2022). Osoblyvosti formuvannia refleksyvnoi kompetentnosti v protsesi fakhovoї pidhotovky sotsialnoho pratsivnyka [Peculiarities of the formation of reflective competence in the process of professional training of a social worker]. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Lviv*. No. 1(349), part. II, pp. 87–95. [in Ukrainian].
15. Shylko, Yu.A. & Nazarenko, I.V. (2022). Refleksyivna kompetentnist maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly [Reflective competence of the future primary school teacher]. *Modern research in world science: The 4th International scientific and practical conference, Lviv, July 10–12, 2022 year*. Lviv, pp. 649–653. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 05.02.2026

Прийнято до друку: 20.03.2026

Опубліковано: 14.04.2026

“Наука не відповідає на питання про сенс життя, але вона навчає нас ясно мислити й відповідально ставитися до власних суджень”.

Мақс Вебер
німецький соціолог, філософ

“Учити всіх усьому відповідно до їхніх можливостей”.

Ян Амос Коменський
чеський педагог

